

A. S. GRİBOYEDOV’UN “AKILDAN BELA” OYUNUNDA SÜJE VE EYLEM SORUNSALI

Emine İnanır*

Komedyaya Üzerine

Komedyaya, antik Yunanlılarda, tören gösterisinin ardından kalabalığın söyleyerek eğlendiği şarkılardan (“komos”) oluşan bir çeşit gösteri olarak ortaya çıkmıştır. Bir edebiyat türü olarak ise, M.Ö. V. yüzyıl sonu ile IV. yüzyıl başında Aristophanes tarafından tragedyayla alay edilmek üzere oluşturulur. Daha sonra İtalyan komedyasında bu türün yapısal tekniği olgunlaşır, güldürü kökenleri derinleşir. Molière, Fransız fars geleneğini İtalyan commedia dell’arte geleneğiyle harmanlayarak yeni bir komedi türü oluşturmuştur. Racine, klasik Yunan tiyatrosundan yola çıkar ve klasik bir Fransız tiyatrosu yaratmayı başarır.

Rusya’da ise I. Petro döneminde gelişen sanatların başında tiyatro sanatı önemli bir yer almaktadır (bkz.: Uzelli 2004: 88-95). Rus edebiyatında komedyaya yaratışının doruğunu, XIX. yüzyılda A.S. Griboyedov’un, V.N.Gogol’ün ve A.N.Ostrovski’nin komedyaları oluşturur. Komedyanın bir edebi tür olarak Rusya’da önem kazanması, başta Molière olmak üzere birçok Avrupa ve antik drama yazarın yapıtlarının XVIII. yüzyılda Rusya’da yoğun bir şekilde çevrilip basılmasıyla başlamıştır.

Akıldan Bela Adlı Komedyanın Oluşum Süreci

A.S. Griboyedov *Akıldan Bela* adlı komedyasını 1821 yılında tasarlamış olmasına karşın ancak 1823 yılında kaleme almıştır. Yazar, bu oyunu yazmadan dört yıl önce, Pavel Aleksandroviç Katenin (1792-1853) ile birlikte, kendisinin de belirttiği gibi “çok sıradan” üç perdelik bir komedyayı yazmıştır 1817 yılında (Rassadin 2001:51-53). Çoğu araştırmacının da vurguladığı üzere, *Öğrenci* adlı bu oyun Griboyedov’un baş yapıtı olan *Akıldan Bela* komedyasının bir taslağı sayılmaktadır (Rassadin 2001:51-53). Zvezdov, Polyubin, Sablin

---

* Yrd. Doç. Dr.; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

karakterlerinin temel çizgileri zamanla gelişir ve Famusov, Molçalın, Skalozub olarak *Akıldan Bela* komedyasında ortaya çıkacaktır.

Öğrenci adlı oyunu yazdıkları dönemde Griboyedov ile kalem arkadaşı Katenin, ‘‘koyu gerici’’, ‘‘arkaist’’ taraftarları olarak, Batı yazınından esinlendiklerinden, Jukovski, Karamzin, hatta Puşkin’in şiirlerine karşı, katı bir tavır takınırlar. Dahası adı geçen şair ve yazarları, Rus yazın geleneklerinden uzaklaşmakla suçlarlar. Aradan sadece dört yıl geçer ve *Öğrenci* adlı oyununun aptal denecek kadar saf karakterli Benevolski’si kıvrak zekâlı Çatski’ye dönüşmüştür.

Amaç

Çalışmamızda, A.S. Griboyedov’un dört perdelik *Akıldan Bela* adlı komedyasını bir tipoloji içine hapsetmeksizin, metnin içerdiği olanakları incelemeyi, elde ettiğimiz bulgularla politik arka plan bilgilerini harmanlamayı, onların komedyanın geleneksel yapısında olduğu gibi anlatım, süje ve eylem olarak ne denli gelişmelere neden olduğunu ana hatlarıyla göstermeyi amaçlamaktayız.

Yapısal Çözümleme

II. Yekaterina (1729-1799) iktidara gelir gelmez, Montesquieu’nün *L’Esprit des lois* (*Kanunların Ruhu*) ile Bielfield’in *Institutions politiques* (*Siyasal Kurumlar*) gibi o dönemin en yeni görüşlerini içeren yapıtları kendisinin hazırlattığı kanun taslağında kullanmıştır. Ayrıca Çariçe, Fransız ansiklopedicilerinden Voltaire, Diderot ve M.Grimm ile de canlı bir haberleşme ilişkisi içine girmiştir. Böylece XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Fransızca’nın Rusya’da yayılmasıyla Batı Avrupa düşünce tarzı Rus aydınlarınca daha kolay benimsenmiştir. İlerici bir kültürel gelişim yoluna giren halkların ulusal edebiyat dilleri oluşurken, sanat yapıtlarının söylemi bu süreçte belirleyici bir önem taşımaktadır (Pospelov 1995:324).

Griboyedov ile aynı dönemde yaşamış olan düşünür ve yazar İvan Aleksandroviç Gonçarov’un, *Akıldan Bela* oyunu ile ilgili şu sözleri, komedyanın arka planına işaret etmektedir: ‘‘Oyun, bir tablo olarak şüphesiz, yeterince geniştir. Bu tablonun tuvali üzerinde Yekaterina’dan¹

---

¹ II.Yekaterina 1762 -1796 tarihler arasında tahtta kalmıştır. Fransız rasyonalist felsefe akımı etkisinden büyük ölçüde etkilenen Çariçe, Rusya’da yeni yasalar tasarlamış ve mükemmel bir sistem kurabileceği umuduyla iktidara

başlayarak İmparator Nikolay'a² kadar, Rus yaşamından uzunca bir kesit görmekteyiz'' (Rassadin 2001:53). Gonçarov', Griboyedov'un bu oyunuyla ''Moskova mizacının yalın bir görüntüsünü'' verdiğini ileri sürmektedir. Yazar, dört perdelik oyunun olaylarının dizilişinde, dönemin Moskova mizacının betimleyerek, Rus tarihinde, Yekaterina Çağı olarak adlandırılan dönemi dolaylı olarak anlatmaktadır. Griboyedov, Famusov'un II.Yekaterina dönemine özlem dolu anılarından, I.Nikolay çağının ruhunu yansıtan Molçalin'e kadar oyunu yönlendiren pek çok ''yeni-eski'' çatışmasını sadece bir güne sığdırmayı başarmıştır.

Kanaatimizce Gonçarov, *Akıldan Bela* adlı komedyayı egemen kanon sayılan yapıtların arasına koymasına karşın, oyunun yazınsal özgünlüğünden çok, toplumsal-politik çerçevesine önem vermektedir. Oysa birçok araştırmacının da vurguladığı gibi, söz konusu komedyaya, XIX. yüzyıl drama yapıtlarının gelişimini etkilemekle kalmayıp hemen ardından yükselişe geçecek olan Rus edebiyatının başlangıcıdır (Rassadin : 2001-130).

Griboyedov, bu yapıtıyla adeta XVIII.yüzyıl komedyaya türü anlayışını değiştirir. Bu değişim kolay olmamıştır. Komedyayla ilgili çalışmalarında yazarın, başta D.İ. Fonvizin³ olmak üzere, XVIII. yüzyıl sonu ile XIX.yüzyıl ilk yarısı Rus komedyasından de etkilendiği bilinmektedir. Ayrıca Fransız klasikçi drama geleneğinin, Rusya'da oldukça doğal karşılandığı, aracı dile gereksinim duyulmadan, Rus dramasıyla dolaysız olarak kaynaştığı bilinmektedir.

Akıldan Bela adlı komedyada ilk izleklerin işlenişine göre, Fransız vaudeville⁴ örneklerinde olduğu gibi aşk entrikası üç kişi arasında gelişmektedir ve beklenen mutlu sona ulaşabilmek adına kahramanlar birçok engeller aşmak zorundadır. Yinelemeler, şaşırtmalar, rastlantılar ise konunun hiçbir zaman çözüme ulaşamayacağı duygusunu yaratmaktadır.

Konuyu ana çizgileriyle anımsayalım. Aleksandr Çatski üç yıllık Avrupa gezisinden sonra Rusya'ya geri döner ve erken bir yaz sabahı daha kendi evine gitmeden, sevdiği kız Sofya'nın evini ziyaret eder. Ancak genç adam genç kızla görüşmez, Sofya'nın kendisinden uzaklaştığını anlar ve gün boyunca aralarındaki ''buzları'' çözmeye çalışır.

---

gelmiştir. Bu dönem içersinde Rusya tarihinin en büyük ayaklanmalarından biri olan Pugaçev ayaklanması yaşanmıştır. Rus-Türk savaşları (1768-1772), Küçük Kaynarca ve Yaş Barışları yine Yekaterina zamanında gerçekleşmiştir.

² I. Nikolay 1796 doğmuş, 1825 yılında (Dekabristler ayaklanmasında) tahta çıkmış, Rusya ve Avrupa'nın ''jandarması'' olarak adlandırılan Çar 1855 yılında Kırım savaşı zamanında ölmüştür. Belinski, Gogol, Turgenyev ve Tolstoy'un edebi çalışmaları Çar I.Nikolay'ın dönemine rastlamaktadır.

³ D.İ. Fonvizin (1745 -1792) ''Anasının Kuzusu'' adlı komedyanın yazarıdır

⁴ Vodviller durum ve söz karşıtlıklarına dayanan, dilsel ve sanatsal değerleri sınırlı güldürü türüdür

Aynı gün içerisinde Sofya'nın evlerinde neredeyse tüm Moskova'nın davet edildiği bir balo düzenlenir. Çatski'nin yeni "avrupai" görüşlerini şaşkınlıkla karşılayan toplum da kendisini dışlamaktadır. Böylece günün sonunda Çatski, Famusov ailesini evini terk etmek zorunda kalır.

Oyunla ilgili ilk eleştirel yaklaşımlarda vodvil etkisine değinmektedir. Gonçarov, oyuncuların sahnedeki repliklerini eleştirirken "oyuncular Griboyedov'un şiirlerini vodvil metni olarak okumak isterler" (Rassadin 2001:151), der. Bu sözler, oyun metninin duygusal bir yoruma açık olduğunun göstergesidir. İlginç olanı da zaten buradadır; bir yandan Fransız fars geleneğini kendine özgü bir biçimde yorumlayan Griboyedov, diğer yandan ise XVIII. yüzyıl Rus dramasının özelliklerini korumaya çalışan bir dramaturg. Yazarın, farklı kültürlerin tiyatro geleneklerinden üretken bir biçimde yararlanmış olması, yapıtın yorumlama sınırlarını genişletmektedir.

Gonçarov ve Suvorin'den başlayarak Umberto Eco'nun yorumlarıyla günümüze kadar tartışmalara açık olan oyun, dramaturjik tasarımıyla oyunu düşünmeye zorlamaktadır. Bu bağlamda A.L. Stepanov'a göre, bizim, "yapıtın dramatik kurallarına ya da yazarın düşünce dünyasına yaklaşımımız, belli bir karakterden değil, istediğimiz karakterden başlayabilir" ((Rassadin 2001:155).

Araştırmacı bu yorumunda, Çatski ve Famusovlardan oluşan, iki ana cepheden söz etmektedir; Çatski ve Sofya, ya da Çatski ve Molçalın'in eksenlerinde döner durur konular. Oyunu, yazarın estetik anlayışını yansıtan bir düşünce olarak da ele almamız olasıdır; ya da Klasisizm'in, Romantizm'in, Gerçekçiliğin estetik ilkelerinin ve şiirselliğin konsepti olarak da yorumlayabiliriz.

Akıldan Bela komedyasının inceleme ve yorumlama açısından bu denli bol seçenekler sunması, oyunun yapısal yönden esnekliğiyle bağlantılıdır. Örneğin, edebiyat bilimcisi A.S.Suvorin 1886 yılında, oyunun yapısal biçimini Molière'in *Misantrape* komedyasıyla karşılaştırır. Bu karşılaştırma sonucunda iki oyun arasındaki farklılıklar ortaya çıkar. Böylece Griboyedov'un, Fransız klasisizmin ilke ve mizaçlarını düzenleyen Boileau'nun *Art Poetique* (*Şiir Sanatı*) [1674] adlı yapıtından etkilenmediği ortaya çıkar (Suvorin 2005: 201).

Söz konusu komedyada beklenenin tersine, Çatski-Sofya-Molçalın arasında oluşan aşk üçgenindeki çiftler mutlu sona ulaşamaz. Dahası Griboyedov, Rus dramasında ilk kez kişisel bir çatışmayı toplumsal boyuta taşımaktadır.

Çatışmanın tekliği ve eylem gelişme açısından zaman-mekân sınırlarının darlığı, klasikçi tarzda figür işlenişini kolaylaştırır ve Griboyedov gibi ‘etikçi’ yazarlara bir ‘yargı’ sunmada kolaylık sağlamaktadır.

Griboyedov, bu yapıtında dürüst ve gerçekleri söyleyen az sayıdaki insanın yalnız kalışını, yalıtılmışlığını ve çaresizliğini irdelemektedir. Acaba böylesi ciddi konuları gündeme çıkarmak için yazar neden komedyaya türünü seçmiştir?

Griboyedov’un Rus Komedyasına Getirdiği Yenilikler

Aslında bu sorunun cevabını ararken, Griboyedov’un Rus komedyasına getirmiş olduğu yenilikler de ortaya çıkacaktır. İlk olarak yazar her ne kadar XVIII. yüzyıl komedyaya geleneklerine bağlı kalmış olsa da, *Akıldan Belâ* adlı oyunuyla bağlanmış üç bölünmez birliğe son verir. Söz konusu zaman, mekân ve eylem birliği, oyun boyunca belirli bir düzen içinde seyreder, erdemlerin kötülükleri yenmesiyle oyunun çözümlenmesi beklenmektedir. Ancak olay dizisinin tek çatışma üzerine kurulmuş olması gerekirken, toplumsal karşıtlıkların etkisiyle aşk sorunu komedyada iki konu çizgisinin doğmasına neden olmuştur. Böylece Çatski ile Sofya arasındaki aşk bilmececi, Çatski’nin reddedilmesiyle sonuçlanmaktadır. Dönemin Rus toplumunda artan çelişkilerin çözümü ise oyunun dışına taşınmıştır. Repetilov’un sahneye çıkışı, toplumsal çatışmayı tekrar gündeme getirmek amacıyla düşünülmüştür, diğer yandan ise bu durum klasisizmin mekân birliğine ters düşmektedir. Çatski eylem mekânını terk eder, tüm diğer karakterler ise kendi görüşlerinden ödün vermeden yaşamlarına devam ederler. Böylece alışagelmış mutlu sona ulaşamayan komedyaya beş perde yerine, dördüncü perdede adeta oyunun kesilmesiyle sona ermektedir. Böylesine bir çözümlenme güçlüğü, Griboyedov’un bu komedyada gerçekçi yazarlara özgü düşünsel yaklaşımı yeğlediğini göstermektedir.

Karakterlerin İşlenişinde Yenilikler

Yazar karakterler konusunda yine temelde klasisizmin ilkelerinden yola çıkarak, kişilerin karşıtlığını belirgin bir biçimde güçlendirilmiş olarak göstermeyi yeğlemiştir. Hizmetçi Liza figürü Fransız soubrette geleneğinin bir uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer karakterlerin,

Molçalın (Türkçe: suskun), Skalozub (Türkçe: Kaya diş), Repetilov (Lâtinçe repeto'dan - tekrarlamak) gibi kişilik özellikleri soyadlarıyla açıklanmaktadır.

İsimleri daha da yakından inceleyecek olursak, yazarın bunları ne denli özenli seçtiğini ve komedyanın konu bütünlüğüyle iç içe olduklarını, oyunun sorunsal yan ve düşünsel değerlendirme gibi tüm yanlarının da organik bir bütünlük oluşturduğunu görürüz.

Molçalın'ın soyadında (molçat'-suskun olmaktır) çok sesli bir taşlama görmek olasıdır. Oyundaki diğer karakterler bu genç adama kendi ahlaki değerleri açısından yaklaşır: Famosov, Molçalın'de zavallı bir memurun ruhunu yakalamaya çalışır, Sofya ise duygusal romantik şiirlerin etkisiyle suskun kalabilmeyi konuşmaktan daha anlamlı bulmaktadır. Çatski, Molçalın'ı konuşmaktan aciz olduğunu düşünmekte, aydınlıkla ilgili kendi görüşleri doğrultusunda bu kişiyi eğitilmemiş, kaba biri olarak görmektedir.

Ancak yazar kahramanlar konusunda da klasisizmin "olumlu-olumsuz" ilkesine tam olarak uymamakta ve kendi deyişyle kişilerin "karikatürlerini" değil, "portrelerini" çizmeyi daha uygun bulmuştur. A.S.Griboyedov'un komedyada kimden yana olduğu açıkça ortaya konulmuş olsa da, en sevimsiz kişilerde bile sempatik insani niteliklere rastlamak olasıdır. Famosov tüm olumsuzluklarına karşın, aynı zamanda sevecen bir babadır; Molçalın becerikli, Sofya ise gururlu ve tarafsızdır. Yazarın karakterler konusundaki kararsızlığını, yakın arkadaşı olan S.N.Begiçev'in de vurguladığı gibi, son anda oyundan Famosov'un karısını çıkarmış olması ele vermektedir (Sokovkina 1889 3: 665-666). Bu karakteri komedyada Famosov kısaca şu sözlerle anlatır: "İşte benim utanmaz kızım Sofya Pavlovna. Nerede, kiminle...Annesine çekmiş, tıpkı rahmetli karım gibi. Biraz gözünün önünden ayırdın mı, hemen bir erkekle baş başa bulursun" (Griboyedov 1945:9).

Aslında Sofya da A.S. Puşkin'in Tatyana'sı⁵ gibi "Bütün gece odasına kapanıp Fransızca kitaplarla", "mürebbiyelerle" yetişen bir genç kızdır. Sofya, evlerinde yaşayan "daima sıkılgan, utangaç" babasının taşradan getirip yetiştirdiği memur Molçalın ile ilişkilerini, okuduğu duygusal romanlardaki ilişkilere benzetmektedir: "Bazen elimi alıyor, kalbinin üstüne götürüyor, sonra derinden göğüs geçiriyor; elleri ellerimde, gözleri gözlerimde, cüretli sayılacak tek kelime söylemeden, bütün gece böyle geçti" (Griboyedov 1945:15).

---

⁵ Tatyana, A.S.Puşkin'nin (1799-1836) şiirsel romanı *Yevgeni Onegin*'in başkahramanıdır.

Yazar, Sofya'nın babasına anlattığı rüyayı da alaylı ayrıntılarla süslemiştir: ‘‘Dinleyin, önce çiçekli bir çayır...Ben birtakım otlar arıyorum. Tıpkı gerçekte olduğu gibi birden genç bir adam, hani şu her zaman rastladığımız genç adamlardan biri önüme çıkıverdi. Zeki, ama sıkılğan. Belli ki sefalet içinde...’’(Griboyedov 1945:11).

Sofya'nın Molçalın'e gösterdiği ilginin temelinde, gerçek duygunun romanlarla desteklenmiş coşkusal bir karışımını görmekteyiz. Aynı zamanda aşk ilişkilerinde komik çelişkilere de tanık oluyoruz: Sofya Molçalın'e karşı duygularını dışa vururken, zavallı ‘‘sıkılğan’’ genç, hizmetçi Liza'ya aşk sözcükleri fısıldar. Sofya'nın kendisi de bazen gerçek duygu ile taklitçilik arasında gelip gider ve Skalozub ile aralarındaki iletişimsizliği şu sözlerle özetler: ‘‘ romanıma girmez’’(Griboyedov 1945:54).

Oyun ilk perdeden sonuna kadar sadece Sofya'nın değil, dönemin tüm Moskova gençliğinin düşlediği pastoral sahnelerle dolup taşmaktadır. Ne var ki komedyanın daha ilk sahnesine yazarın yerleştirdiği piyano ve flüt eşliğindeki aşk sahnesi, sadece ince bir iğnelemenin başlangıcıdır. Famosovlar'ın hiçbir endişe duyulmayan, bu sakin ev ortamı üç yıllık bir yurtdışı gezisinden sonra gelen Çatski'nin şakalarıyla, Skalozub'un gürültülü fıkralarıyla, Sofya'nın ağlamalarıyla çok yakında değişecektir.

Bu komedyada olumsuz figürler, her birinin toplumsal karakterlerine uygun replikler kullanmaktadırlar. Örneğin Skalozub'u ele aldığımızda, tüm Rus soylular gibi, çocukluğundan beri Fransızca konuştuğundan, söylemlerinde sıkça Fransızca sözcükler ve deyimler kullanmaya özen gösterir. Molçalın'in attan düşmesi üzerine Sofya'nın gösterdiği ‘‘telâş ve heyecan’’ yerine Skalozub ‘‘iritasyon’’ sözcüğünü kullanır; atlara ise ‘‘jokey’’ der. Yine bu kişinin bütün görüşleri askerlik dönemi çerçevesinde oluşmuş ve ilgisi sadece makamlar, rütbelere ve madalyalara yönelmiştir. Konuşmasının da o türden sözcüklerle dolu olması söz konusu ilgisinden kaynaklanır; görevinde ilerleme olanağı onun dilinde ‘‘açıkta bulunan kadro’’ demektir. Skalozub'un deyişleriyle Moskova'nın büyüklüğü ‘‘çok uzun bir distanstır’’ (Perde II sahne II). Çatski'yle ortaya çıkarılan toprak köleliği ve töreleri konuları ‘‘bir ön keşif’’tir (Perde I sahne VII); kariyerde yükselmenin çeşitli yollarının adı ‘‘kanallar’’dır (Perde III sahne IX) ; Sofya'nın fenalık geçirmesi ise ‘‘prova alârmı’’ (Perde I sahne VII) olarak dile getirilir.

Bu örneklerden Griboyedov'un Fransız klasisizmin öncülerinden Molière ve Beaumarchais'nin⁶ komedyalarındaki kurala bağlanmış tipolojilerden sıyrıldığı görülmektedir. Çatski'nin çevresindeki kişilerle ilişkileri aşırı derece eylem yüklüdür. Griboyedov söz konusu kişinin toplumsal görüşlerini ve konumunu Molière'in komedyah kahramanlarından farklı olarak, yukarıda da söz edildiği gibi, daha açık bir biçimde ortaya çıkarmaktadır (Gerasimov, Lotman, Priyma 1982-303)). Aynı durum Famusov karakteri için de geçerlidir. Böylece komedyadaki kişilerin betimlemeleri, Rusya'daki toplumsal yaşamın tipik durum ve koşullarıyla tam bir uyum içinde geliştirilmiştir.

Kahramanların toplumsal karakterlerine uyan söylem özellikleri, gerçekçi yazarların o karakterlere yönelik düşünsel – heyecansal yaklaşımlarını gözler önüne sermektedir. Örneğin Skalozub'un konuşmalarındaki askeri-bürokratik deyimler, Griboyedov'un dolaylı da olsa I.Aleksandr yönetiminin siyasi gericiiliğinin tipik bir temsilcisi sayılan Bakan Arakçeyev'e karşı tavrını ve alaylı yergisini yansıtmaktadır.

Karakter gülünçlüğü komedyalarda çoğu kez durum gülünçlüğü ile bağlantılıdır. Bu anlamda *Akıldan Bela* oyununda da fars durumu ile Çatski 'nin abartılı akıllı söylemi, gülünçlüğü güçlendirir. Örneği, Çatski üçüncü sahnede "memleket meseleleri" konusunda coşkulu bir konuşma yapar, ancak dinleyenlere baktığında " ...herkes kendini valse vermiştir. İhtiyarlar da iskambil masalarındadır" (Griboyedov 1945:83) gibi bir durumla karşılaşır.

Griboyedov, Çatski'nin yaşamında duyduğu sıkıntılarını, usanç duygularını, gençliğinin umutlarıyla ilgili karşılıksız beklentilerini şu imgelerle betimlemektedir: " Rüzgar gibi, kasırga gibi, uçar gibi geldim. Yolda neler kaybettim, birkaç defa düştüm..."(Griboyedov 1945:17). Gonçarov'un Çatski hakkında "yüzyıllar yer değiştirdiğinde, ortaya çıkması gereken kişidir" (Rassadin 2001:53) sözleri genç adamı, geçmişi geleceğe taşıyan bir kişi olarak betimlediğini göstermektedir. Oyundaki kahramanların ilk repliklerinde olduğu gibi Çatski, son perdedeki sözleriyle de sahnenin dışındakilere seslendiği izlenimi yaratmaktadır.

Komedyaya ilk verilen başlık Latince'de "vae victis" olan "yenilgiye uğrayanların belası" deyimini çağırıştırır. Ancak Griboyedov'un yine de Çatski'ye karşı ilgisi daha ağır basmış

---

⁶ P.O.Beaumarchais (1732-1799) "Figaro'nun Düğünü", "Sevilya Berberi" adlı komedyalarıyla Fransa'da tiyatro gösterilerinin demokratikleşmesini sağlamıştır.

olmalı ki, Çatski'ye hem kendi adını (Aleksandr) verir, hem de başlıca belasının akıldan (Latince'de Sofya akıldır) kaynaklandığı gerçeğini vurgulama gereksinimi duymaktadır.

Sonuç

Bu konuyu ele aldığımızda, Rus düşünce ve yazın tarihinde önemli bir isim olan İ. Al. Gonçarov'un *Akıldan Bela* adlı komedyanın üzerine yaptığı yorumlara başvurduk. Ancak Griboyedov'un farklı kültürlerin tiyatro geleneklerinden üretken bir biçimde yararlanmış olması, yapıtın yorumlama sınırlarını genişletmekte olduğunu gördük.

A.L. Stepanov, A.S. Suvorin, S. Rassadin gibi edebiyatçıların da komedyayla ilgili düşüncelerini ele aldığımızda, oyunun perde dizilişi, eylem yoğunluğu, farklı biçim ve renklerde yinelenen yapısal özgünlüğü, değişik konu anlatım biçimleri ortaya çıkmıştır.

A.S. Griboyedov, *Akıldan Bela* adlı komedyasında uzunca bir süre Rusya'nın gündemini oluşturan "arkaik" düşünce ile yeni dünya görüşünün ve yeni yazın dilinin çatışmasını, kendisinin seçtiği yazınsal kurallar çerçevesinde geleneksel komedyayı, klasikçi kanonuyla birleştirmeyi başarmıştır. Oyunun yapısal özgünlüğü, dil renkliliği, bugünün açısından da baktığımızda bize çalışma malzemesi, yeni gönderme alanları bulmaya zorlamaktadır.

Kaynakça

- DİMİTROV, L., **Ruska Literatura. XIX - XX Vek.**, s.9-21. Hermes, Sofiya, 2002
- GERASİMOV, Y. K.; LOTMAN, L.M.; PRİYMA, F. Ya; *Istoriya russkoy dramaturgii*, Leningrad, 1982
- GRİBOYEDOV, A. S., **Akıldan Bela**, çev. Z.Akkoç ve Ş.İlter, MEB., 1945
- POSPELOV, G.N., **Edebiyat Bilimi**, çev. Y.Onay, Evrensel Kitaplığı, 2001
- PUŞKİN, A.S., **Uşuyor Troyka Yel Gibi**, çev. A.Behramoğlu, Adam Şiir Klasikleri, 2003
- RASSADİN, S., **Russkaya Literatura: ot Fonvizina do Brodskogo**, Slovo, 2001
- SOKOVKİNA, E.P., **İstoriçeskıy vestnik**, s.665-666, s.672-673, 1889

- SUVORİN, A.S., **V ojidanii veka XX. Malenkie pisma (1889-1903)**, Algoritm, 2005
- UZELLİ, G., **I. Petro Döneminde Sanat**, Çantay, 2004
- VYAZEMSKİ, P.A., **A.S.Griboyedov v russkoy kritike**, Moskva, 1958

Abstract

This article aims to analyze “Woe from Wit” by A. S. Griboyedov (1794-1829) in terms of the new style and characterization that the play brought to the Russian comedy writing, emphasizing the effects of the historical circumstances of the era and the literary arguments on the way of modernization process in between the reigns of Yaketerina II. and Nikolay I.